

DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2022.63.77-86>

УДК 72.01

Парнета Мар'яна Богданівна,

аспірантка

кафедри архітектурного проектування

Національний університет «Львівська політехніка»

maryanaparneta@ukr.net

<http://orcid.org/0000-0001-9459-3676>

ЗМІНИ МЕДІЙНОСТІ АРХІТЕКТУРИ ТА ПРОСТОРІВ МІСТ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Анотація: у статті висвітлюється характеристика медійності архітектури та просторів міст під час війни в Україні. Буденні речі втратили сенс, адже пріоритетним стало збереження людського життя. Зруйновано міста та села, знищено пам'ятки архітектури. Багато споруд перетворились на укриття та прихисток для біженців. Медійність архітектури перетворилась на джерело інформації для безпеки українців, стала засобом комунікації та виявленням громадянської позиції. Невід'ємними елементами медійності також стали звуки сирен та вибухів. Українська культура поповнилася новими символами, які інтегрувались в архітектуру міст.

Ключові слова: медійність архітектури; воєнна символіка; інформативність архітектури; війна в Україні.

Постановка проблеми. Війна в Україні – це війна за цінності, історію, єдність та права людини у сучасному світі. Змін зазнали усі сфери життя в Україні, в тому числі й архітектура. Медійність архітектури та міських просторів як їх інформативна сутність є одним із ключових інформаційних засобів у воєнному стані. Саме тому її дослідження є актуальним у теперішній час, адже ці події назавжди залишать слід у нашому житті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інформативні властивості архітектури у період війни Росії проти України 2022 року досліджується вперше. Теорія архітектури містить аналіз інформативної сутності архітектури воєнного періоду минулого століття. Цю тематику висвітлено у працях Бакр А. [1], Борисенка М. [2], Гончаренка М. [3], Грінченка В. [4], Гуменюка Б. [5], Денисенка Г. [6], Євсєєвої Г. [7], Івашко Ю. [8], Липи К. [11], Овчарук О. [12].

Метою публікації є характеристика медійності архітектури та просторів міст під час війни в Україні.

Основна частина. Складно уявити, що у сучасному світі, який досяг великого розвитку в усіх сферах, може настати війна. Але вранці 24 лютого

2022 року Росія почала вторгнення на українські землі. У ЗМІ повідомляють про звуки вибухів в Києві, Харкові та інших містах. Лунають сирени, мешканців закликають пакувати евакуаційні рюкзаки та ховатися в укриттях.

Війна не шкодує нічого: ані пам'яток культурної спадщини, ані людського життя. Окупанти атакують житлові будинки та об'єкти цивільної інфраструктури. Багато історичних споруд зазнають безпощадних руйнувань. Ворог назавжди знищує частину нашої матеріальної історії, нашої ідентичності. Одним із прикладів є площа Свободи у Харкові – найбільша площа в Україні та Європі [9]. 1 березня 2022 року російські ракети завдали удар, внаслідок чого постраждали десятки людей, а площа перетворилась на руїну [19].

Після цих подій органи місцевого самоврядування багатьох міст усвідомили ризик втрати культурної спадщини. Було прийнято рішення сховати та захистити цінні культурні та мистецькі пам'ятки через загрозу бомбардувань чи бойових дій російських окупантів. Так, у Львові скульптури, що належать до Світової спадщини ЮНЕСКО, обгорнули вогнетривкими та захисними матеріалами (рис.1), музеї міста демонтували експозиції та передали їх для зберігання в бомбосховищі [14]. Забарикадовані вулиці постійно нагадують про теперішні події. Медійність міського простору воєнного часу насторожує, свідчить про небезпеку, зароджує в підсвідомості перехожих бажання пришвидшити крок і шукати укриття.

Рис.1. Захист скульптур у центрі Львова (фото автора)

Архітектурна палата Національної спілки архітекторів створила Координаційний штаб, який активно працює над стратегією відновлення українських міст. «Нова архітектура України буде сучасною, європейською, без типових російсько-радянських наративів і форм. Бо там, де панують ці форми,

рано чи пізно з'являється «руській мір». Ми маємо забути про типовість, сірість, безликість і безіменність, бо це і є «руській мір», — наголосили фахівці [17].

Багато архітектурних споруд перестають виконувати свої першочергові функції та перетворюються на укриття від ворожих обстрілів. Сховища облаштовують у школах, кінотеатрах, підземних переходах, паркінгах. У Києві станції метро перетворились на укриття для багатьох людей [15]. Під час оповіщень повітряної тривоги там навіть діти народжувались [10].

Війна для багатьох стала складним випробуванням, забравши помешкання та відчуття безпеки у рідному місті. Тому тисячам українців довелось покинути свої домівки та втікати у західні області України або виїжджати закордон. Внаслідок цього залізничні та автобусні вокзали переповнені, влада запустила додаткові рейси для евакуації людей з територій, де небезпека російської агресії найбільша. Волонтери організували тимчасові пункти допомоги біженцям. Один із них розгорнули біля залізничного вокзалу у Львові, перетворивши площу перед вокзалом на простір захисту.

Невід'ємними елементами медійності війни в українських містах стали також і звуки. Передусім, це звуки сирен, що сповіщають про повітряну тривогу і негайну потребу сховатися в укритті. Повітряна тривога оголошується, коли сили протиповітряної оборони сповіщають про рух ворожих літаків у напрямку області або є підтвердження запуску балістичних ракет [16]. Найстрашнішими стали звуки вибухів, обстрілів, крики болю людей. Це помітно відобразилось на психіці українців. У такий складний час варто не забувати про своє ментальне здоров'я, не піддаватися страху та паніці, як би складно це не було [13]. Проте звукова медійність під час війни має не лише негативний характер. Мова йде про гімн України та революційні пісні, що лунають в усіх соцмережах, ЗМІ, в громадських закладах, на вулицях. Це піднімає український дух, закликає продовжувати боротись і підсилює віру в перемогу. Один вигук «Слава Україні» чого тільки вартий!

Важливим елементом медійності міських просторів у воєнний час залишились інформаційні табло, банери, стенди, плакати. Для підтримки бойового духу на них почали зображати революційні малюнки та гасла (рис.2), на вулицях побільшало українських прапорів. У перші дні війни українцям дуже припала до душі фраза, яку захисники острова Зміїного відповіли ворожому кораблеві на вимогу здатися. Тому на багатьох інформаційних табло українських міст можна побачити уже культову фразу про «руській карабль».

Медійність міських просторів створювалась також засобами захисту від вторгнень ворожих військ. До них належать організація блокпостів, блокування вулиць шинами, протитанковими «їжаками», створення барикад, обмеження

територій колючим дротом тощо. Згодом ці елементи залишаться пам'ятками про цей складний час.

Рис.2. Бойові гасла на вулицях Львова (фото автора)

Символами українського національного духу під час війни стали навіть цілі населені пункти. Одним із них є село Чорнобаївка в Херсонській області – так званий український «Бермудський трикутник», де постійно зазнають поразки та зникають російські військові [18]. Про село вже склали безліч пісень, анекдотів та крилатих висловів.

Символами війни стали також міста, що зазнали найбільш руйнівних наслідків, в яких масово закатовано мешканців. Це Маріуполь, Волноваха, Харків, Ізюм, Суми, Чернігів, Буча, Ірпінь, Гостомель. У звільнених від окупантів містах вже з'явилися сотні нових могил. Поруч із цивільними – кладовища автомобілів, чий власники намагалися виїхати з міста, але їм це не вдалося через обстріли загарбників.

Повномасштабна війна Росії з Україною — порядок денний усього цивілізованого світу. По всьому світу щоденно висвітлюють перебіг ключових подій, засуджуючи агресію Росії та її союзників. Мільйони людей протестують у різних містах, вимагаючи від своїх урядів посилити або ввести санкції проти Росії, а також збільшити постачання військової та гуманітарної допомоги Україні.

Цей складний час об'єднав не лише Україну, а й цілий світ. Медійність архітектури під час війни не обмежується географічними кордонами України. Наприклад, знамениті споруди у різних частинах світу засвітилися кольорами українського прапора.

Як бачимо, війна змінила медійність архітектури. Події, які зараз відбуваються, назавжди залишать слід в українських містах. Ворог може зруйнувати стіни житлових будинків, шкіл, церков. Але йому ніколи не добратись до нашої душі, до нашого серця, до нашої жаги жити вільно. Сьогодні українці – символ незламності. Слава Україні!

Висновки. 1) Повномасштабна війна в Україні змінила усі сфери життя громадян. Різко змінились цінності та пріоритети. Це одразу відобразилось у інформативній сутності архітектури та міських просторів.

2) Війна – це завжди втрати та руйнування. Окупанти нанесли удари по стратегічних об'єктах на усій території України, шкоди зазнали історичні пам'ятки, було жорстоко знищено цілі міста. Події в них назавжди залишаться в пам'яті українців.

3) Багато споруд змінили свої першочергові функції, перетворившись на укриття, притулки для біженців, пункти збору гуманітарної допомоги. На території українських міст розгорнули блок-пости.

4) Українська архітектура збагачується патріотичною символікою, відбувається дерусифікація. Медійність архітектурних об'єктів та просторів міст

стала одним із засобів вираження громадянської позиції не лише в Україні, а й у цілому світі.

Список джерел

1. Бакр А. Архітектура як спосіб передачі інформації про трагедію, війну. *Регіональна політика : історія, політико-правові засади, урбаністика, просторове планування, архітектура*: зб. тез доповідей п'ятої міжнародна наук.-практ. конф., Київ, 2019. С. 198-201.

2. Борисенко М. До проблеми осмислення тоталітарної культури. Етнічна історія народів Європи. 2001. №10. С. 30-33.

3. Гончаренко М. І. Архітектура Радянської України. Енциклопедія сучасної України: у 30 т. К.: Поліграфкнига, 2001. 823 с.

4. Грінченко В. Г. Увічнення пам'яті полеглих у Першій світовій війні в російській церковній архітектурі. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка*. 2014. № 19. С. 102–107.

5. Гуменюк Б. І. Формування нової архітектури європейської безпеки: місце і роль України. *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. К.: 2009. №15. С. 17-23.

6. Денисенко Г., Денисенко О. Культурна спадщина про Першу світову війну у формуванні історичної пам'яті в сучасній Україні. *Україна ХХ століття: культура, ідеологія, політика*. Львів : Растр-7, 2015. № 20. С. 372–381.

7. Євсєєва Г. П., Лисенко Г. І., Волкова С. П. Друга світова війна та Україна: історія і сучасність. *Вісник ПДАБА*. Дніпро, 2015. №9 С.70-78.

8. Івашко Ю. В. Архітектура як предвісник суспільних змін. *Сучасні проблеми архітектури та містобудування*. К.: КНУБА, 2014. №36. С. 137-141.

9. Крижановская Н. Я., Вотинов М. А. Открытые архитектурные пространства центра Харькова: монография. Харьков: ХНАГХ, 2010. 220 с.

10. Кудряшова В. У кийвському метро народилася дитина. URL: <https://www.the-village.com.ua/village/city/city-news/323205-u-kiyivskomu-metro-narodilasya-ditina> (дата звернення: 23.03.2022).

11. Липа. К. Теорія архітектури, містика і війна. К.: Laurus, 2016. 152 с.

12. Овчарук О. В. Феномен «шістдесятництва» в українській культурі: шлях від тоталітаризму до незалежності. *Культура і сучасність*. Київ: Міленіум, 2015. №1. С. 21-28. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-0285.1.2015.147771>.

13. Титаренко Т. М. Напрями психологічної реабілітації особистості, що переживає події війни. *Психологічна допомога особистості, що переживає наслідки травматичних подій*: зб. статей. Ін-т соціальної та

політичної психології; Представництво Польської академії наук у м. Києві. К.: Міленіум, 2015. 150 с.

14. У Львові убезпечують пам'ятки культурної спадщини. URL: <https://city-adm.lviv.ua/news/culture/architecture-and-historic-heritage/290769-u-lvovi-ubezpechuiut-pamiatky-kulturnoi-spadshchynu> (дата звернення: 23.03.2022).

15. У Київському метрополітені перебуває в укритті до 15 тисяч киян. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-kyiv/3417839-u-kiivskomu-metropoliteni-perebuvaе-v-ukritti-do-15-tis-kian.html> (дата звернення: 23.03.2022).

16. Сидоренко В. В. Система захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру. Миколаїв: Миколаївський національний аграрний університет, 2020. С. 49-51.

17. Соловчук Л. Міста України відбудують за найкращими зразками європейської архітектури без радянських наративів. URL: <https://thepage.ua/ua/real-estate/nova-arhitektura-ukrayini-bude-suchasnoyu-yevropejskoju-bez-radyanskih-narativiv-manifest-nsau> (дата звернення: 23.03.2022).

18. Чорнобаївка. Чому аеродром під Херсоном такий важливий для росіян і став легендою. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-60860327> (дата звернення: 24.03.2022).

19. Шутка Н. Росіяни завдали авіаудар по майдану Свободи у Харкові. URL: https://zaxid.net/rosiyani_zavdali_aviaudar_na_maydan_svobodi_u_harkovi_n1537187 (дата звернення: 23.03.2022)

References

1. Bakr A. (2019). Architecture as a way of transmitting information about tragedy, war. [Arkhitektura yak sposib peredachi informatsii pro trahediiu, viinu.] *Rehionalna polityka : istoriia, polityko-pravovi zasady, urbanistyka, prostoro ve planuvannia, arkhitektura: zb. tez dopovidei piatoi mizhnarodna nauk.-prakt. konf.*, Kyiv. P. 198-201. (in Ukrainian)

2. Borysenko M. (2001). To the problem of understanding totalitarian culture. Ethnic history of the peoples of Europe. [Do problemy osmyslennia totalitarnoi kultury. Etnichna istoriia narodiv Yevropy.] №10. P. 30-33. (in Ukrainian)

3. Honcharenko M. I. (2001). Architecture of Soviet Ukraine. Encyclopedia of modern Ukraine: in 30 volumes. [Arkhitektura Radianskoi Ukrainy. Entsyklopediia suchasnoi Ukrainy: u 30 t.] К.: Polihrafknyha. 823 p. (in Ukrainian)

4. Hrinchenko V. H. (2014). Perpetuating the memory of the victims of the First World War in Russian church architecture. [Uvichnennia pam'iaty polehlykh u Pershii svitovii viini v rosiiskii tserkovnii arkhitekturi.] *Naukovi zapysky*

Kirovohradskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Vynnychenka. № 19. P. 102–107. (in Ukrainian)

5. Humeniuk B. I. (2009). Formation of a new architecture of European security: the place and role of Ukraine. [Formuvannia novoi arkhitektury yevropeiskoi bezpeky: mistse i rol Ukrainy.] *Naukovyi visnyk Dyplomatychnoi akademii Ukrainy.* K. №15. P. 17-23. (in Ukrainian)

6. Denysenko H., Denysenko O. (2015). Cultural heritage of the First World War in the formation of historical memory in modern Ukraine. Ukraine of the XX century: culture, ideology, politics. [Kulturna spadshchyna pro Pershu svitovu viinu u formuvanni istorychnoi pam'iaty v suchasni Ukraini. Ukraina XX stolittia: kultura, ideolohiia, polityka.] Lviv : Rastr-7. № 20. P. 372–381. (in Ukrainian)

7. Yevsieieva H. P., Lysenko H. I., Volkova S. P. (2015). World War II and Ukraine: History and Modernity. [Druha svitova viina ta Ukraina: istoriia i suchasnist.] *Visnyk PDABA.* Dnipro. №9 P.70-78. (in Ukrainian)

8. Ivashko Yu. V. (2014). Architecture as a harbinger of social change. [Arkhitektura yak predvisnyk suspilnykh zmin.] *Suchasni problemy arkhitektury ta mistobuduvannia.* K.: KNUBA. №36. P. 137-141. (in Ukrainian)

9. Kryzhanovskaia N. Ya., Votynov M. A. (2010). Open architectural spaces of the center of Kharkov: monograph. [Otkrytye arkhytekturnye prostranstva tsentra Kharkova: monohrafiya]. Kharkov: KhNAHKh. 220 p. (in Russian)

10. Kudriashova V. (2022). A child was born in the Kyiv metro. [U kyivskomu metro narodylasia dytyna.] URL: <https://www.the-village.com.ua/village/city/city-news/323205-u-kiyivskomu-metro-narodilasya-ditina> (data zvernennia: 23.03.2022). (in Ukrainian)

11. Lypa. K. (2016). Theory of architecture, mysticism and war. [Teoriia arkhitektury, mistyka i viina.] K.: Laurus. 152 p. (in Ukrainian)

12. Ovcharuk O. V. (2015). The phenomenon of the "sixties" in Ukrainian culture: the path from totalitarianism to independence. [Fenomen «shistdesiatnytstva» v ukrainskii kulturi: shliakh vid totalitaryzmu do nezalezhnosti.] *Kultura i suchasnist.* Kyiv: Milenium. №1. P. 21-28. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-0285.1.2015.147771>. (in Ukrainian)

13. Tytarenko T. M. (2015). Directions of psychological rehabilitation of a person experiencing the events of war. [Napriamy psykholohichnoi reabilitatsii osobystosti, shcho perezhyyaie podii viiny.] *Psykhologichna dopomoha osobystosti, shcho perezhyyaie naslidky travmatychnykh podii: zb. statei.* In-t sotsialnoi ta politychnoipsykholohii; Predstavnytstvo Polskoi akademii nauk u m. Kyievi. K.: Milenium. 150 p. (in Ukrainian)

14. Monuments of cultural heritage are protected in Lviv. [U Lvovi ubezpechuiut pam'iatky kulturnoi spadshchyny.] URL:

adm.lviv.ua/news/culture/architecture-and-historic-heritage/290769-u-lvovi-ubezpechuiut-pamiatky-kulturnoi-spadshchyny (data zvernennia: 23.03.2022). (in Ukrainian)

15. Up to 15,000 Kyivites are sheltered in the Kyiv Metro. [U Kyivskomu metropoliteni perebuvaie v ukrytti do 15 tysiach kyian.] URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-kyiv/3417839-u-kiivskomu-metropoliteni-perebuvae-v-ukrytti-do-15-tis-kian.html> (data zvernennia: 23.03.2022). (in Ukrainian)

16. Sydorenko V. V. (2020). System of protection of the population and territories from emergencies of technogenic and natural character. [Systema zakhystu naselennia i terytorii vid nadzvychainykh sytuatsii tekhnohennoho ta pryrodnoho kharakteru.] Mykolaiv: Mykolaivskyi natsionalnyi ahrarnyi universytet. P. 49-51. (in Ukrainian)

17. Solovchuk L. (2022). Ukrainian cities will be rebuilt according to the best examples of European architecture without Soviet narratives. [Mista Ukrainy vidbuduiut za naikrashchymy zrazkamy yevropeiskoi arkhitektury bez radianskykh naratyviv.] URL: <https://thepage.ua/ua/real-estate/nova-arhitektura-ukrayini-bude-suchasnoyu-yevropejskoyu-bez-radyanskih-narativiv-manifest-nsau> (data zvernennia: 23.03.2022). (in Ukrainian)

18. Chornobaivka. Why the airfield near Kherson is so important for the Russians and became a legend. [Chornobaivka. Chomu aerodrom pid Khersonom takyi vazhlyvyi dlia rosiian i stav lehendoiu.] URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-60860327> (data zvernennia: 24.03.2022).

19. Shutka N. (2020). The Russians launched an air strike on Freedom Square in Kharkiv [Rosiiany zavdaly aviaudar po maidanu Svobody u Kharkovi.] URL: https://zaxid.net/rosiyani_zavdali_aviaudar_na_maydan_svobodi_u_harkovi_n1537187 (data zvernennia: 23.03.2022). (in Ukrainian)

Annotation

Mariana Parneta, postgraduate, Department of Architectural Design, Lviv Polytechnic National University.

Changes in media formation of architecture and urban spaces during the war

The article highlights the characteristics of the media formation of architecture and urban spaces during the Russian military aggression against Ukraine in 2022. There was dangerous atmosphere in the cities. Russia's invasion of Ukraine is not just an invasion, it is the beginning of a war against unity and human rights in the modern world. During the Russian military aggression, all spheres of life in Ukraine underwent changes. Everyday things have lost their meaning because the preservation of human life has become a priority. Many buildings have become shelters for

refugees. The war spares nothing: neither cultural heritage sites nor human lives. The occupiers are attacking residential buildings and civilian infrastructure. As a result, peaceful people are suffering, there are victims among children. Urban spaces have undergone significant changes. The city's infrastructure has become martial law. The media formation of architecture has become a source of information for the security of the Ukrainians, has become a means of communication and expression of civic position. Sounds have also become an integral part of the media formation of the war in Ukrainian cities. First of all, it is the sound of sirens announcing - the air alarm and the urgent need to hide in a shelter. Information boards, banners, stands, and posters also remained an important element of the media formation of urban spaces during the war. To maintain the fighting spirit they depict revolutionary drawings and slogans. Russia's full-scale war with Ukraine is the agenda of the entire civilized world. So this difficult time has united not only Ukraine but the whole world. The Russian occupiers cannot conquer us. They will never reach our soul, our heart, our desire to live freely.

Key words: media architecture; military symbols; informative architecture; war in Ukraine.